

В. М. Генник, аспірант Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України
ORCID 0009-0004-8261-6366

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ПРОПОРЦІЙНОСТІ ПРИ ОБМЕЖЕННІ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Постановка проблеми. Відповідно до першого абзацу ст. 1 Протоколу № 1 Європейської конвенції з прав людини (далі – ЄКПЛ) кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права. Статтею 41 Конституції України кожному гарантується право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю. У своїх рішеннях Конституційний Суд України звертає увагу, що «згідно з Конституцією України, юридичними позиціями Конституційного Суду України, Конвенцією та практикою Європейського суду з прав людини гарантоване частиною першою статті 41 Конституції України право власності не є абсолютним і може зазнавати обмежень. Проте будь-яке втручання у право власності має ґрунтуватися на законі, бути спрямованим на досягнення легітимної мети та пропорційним, тобто забезпечувати «справедливий баланс» між інтересами суспільства і цим правом.»¹

У п. 50 рішення у справі «Жовнер проти України» від 29 червня 2004 р. Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) підкреслив, що при оцінці втручання державної влади у використання права власності необхідно з'ясувати, чи дотримується справедлива рівновага між вимогами загального інтересу і вимогами захисту основних прав гро-

мадян. На думку Суду, повинно існувати пропорційно обґрунтоване співвідношення між метою обмеження певного права, зазначеною в Конвенції, і засобами, що використовуються державою для такого обмеження.² Тож однією з ключових вимог обмеження права власності особи у кримінальному провадженні є дотримання принципу пропорційності. Водночас аналіз чинного кримінального процесуального законодавства, та правозастосовної практики свідчить про наявність низки проблемних питань щодо забезпечення принципу пропорційності під час обмеження права власності у кримінальному провадженні, окремі з яких мають системний характер.

Метою статті є визначити проблемні питання правозастосовної практики щодо забезпечення принципу пропорційності при обмеженні права власності під час досудового розслідування та запропонувати шляхи їх розв'язання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окреслена проблематика доволі широко висвітлювалась у науковій літературі, зокрема такими ученими як: І. В. Гловюк, Д. О. Зайцевим, І. О. Крицькою, А. В. Підгородинською, Г. К. Тетерятник, А. Р. Туманянц, О. Г. Шило, Є. В. Якових тощо. Водночас попри широке представлення цієї тематики у літературі, щодо окремих питань наукова розвідка не проводилась, що зумовлює актуальність цього дослідження.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи обмежений обсяг цієї публікації, на наше пере-

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Ван Колка Фредеріка Йоганнеса щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу другого частини шостої статті 481 Митного кодексу України від 6 вересня 2023 року № 6-р(І)/2023 URL: <https://ccu.gov.ua/storinka/41> (дата звернення: 15.04.2025)

² Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Жовнер проти України» від 29 червня 2004 р. Рішення Європейського Суду з прав людини щодо України. Вип. 1 (Права людини, 2006) 81–94

конання, доцільно звернути уваги на такий аспект обмеження права власності особи, який пов'язаний з реалізацією речових доказів.

Відповідно до кримінального процесуального законодавства речові докази, що не містять слідів кримінального правопорушення, у вигляді предметів, великих партій товарів, зберігання яких через громіздкість або з інших причин неможливо без зайвих труднощів або витрати по забезпеченню спеціальних умов зберігання яких співмірні з їх вартістю, а також речові докази у вигляді товарів або продукції, що піддаються швидкому псуванню передаються за письмовою згодою власника, а в разі її відсутності – за рішенням слідчого судді, суду для реалізації, якщо це можливо без шкоди для кримінального провадження (п. 2 ч. 6 ст. 100 КПК). Речові докази вартістю понад 200 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, якщо це можливо без шкоди для кримінального провадження, передаються за письмовою згодою власника, а в разі її відсутності – за рішенням слідчого судді, суду Національному агентству України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, для здійснення заходів з управління ними з метою забезпечення їх збереження або збереження їхньої економічної вартості, а речові докази, зазначені в абзаці першому цієї частини, такої самої вартості – для їх реалізації з урахуванням особливостей, визначених законом. (абзац 7 ч. 6 ст. 100 КПК).

Згідно з п. 28 Порядку зберігання речових доказів стороною обвинувачення, їх реалізації, технологічної переробки, знищення, здійснення витрат, пов'язаних з їх зберіганням і пересиланням, схоронності тимчасово вилученого майна під час кримінального провадження від 19 листопада 2012 р. (далі – Порядок) речові докази, що не містять слідів кримінального правопорушення, які через громіздкість або з інших причин, визначених у КПК України, не можуть зберігатися без зайвих труднощів в обладнаних приміщеннях або в інших місцях зберігання, визначених у пунктах 17–26 цього Порядку, передаються (крім випадків, коли такі речові докази повернуто власникові або передано йому на відповідальне зберігання) за письмовою згодою власника, а в разі її відсутності – за рішенням слідчого судді, суду торговельному підприємству для реалізації, якщо

це можливо без шкоди для кримінального провадження.¹

З аналізу зазначеної норми вбачається, що фактично КПК передбачає два порядки реалізації речових доказів: 1. передача речових доказів Національному агентству України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів з метою їх реалізації; 2. передача речових доказів іншому суб'єкту для реалізації – торговельному підприємству.

Таким чином, у будь-якому випадку реалізація речових доказів, зазначених у ч. 6 ст. 100 КПК України можлива лише за письмовою згодою власника, а в разі її відсутності – за рішенням слідчого судді, суду із зазначення у відповідній ухвалі про передачу такого активу з метою реалізації. Відповідно до ч. 7 ст. 100 КПК у випадках, передбачених пунктами 2, 4 та абзацом сьомим частини шостої цієї статті, слідчий за погодженням із прокурором або прокурор звертається з відповідним клопотанням до слідчого судді місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування, а в кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду, – до слідчого судді Вищого антикорупційного суду, або до суду під час судового провадження, яке розглядається згідно із статтями 171–173 цього Кодексу.

Фактично за таких обставин відбувається позбавлення права власності особи на майно, яке передається на реалізацію, тож таке втручання у право особи на мирне володіння майном має відбуватися з обов'язковим врахуванням положень, які зазначені в ст. 1 Протоколу №1 ЄКПЛ (законність втручання; наявність «суспільного інтересу»; *пропорційність втручання визначеним цілям*).

Як вже зазначалося, Конституційний Суд України наголошує на тому, що «право власності не є абсолютним, тобто може бути обмежене, однак втручання в це право може здійсню-

¹ Порядок зберігання речових доказів стороною обвинувачення, їх реалізації, технологічної переробки, знищення, здійснення витрат, пов'язаних з їх зберіганням і пересиланням, схоронності тимчасово вилученого майна під час кримінального провадження, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 19 листопада 2012 р. № 1104 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1104-2012-%D0%BF#n19> (дата звернення: 15.04.2025)

ватися лише на підставі закону з дотриманням принципу юридичної визначеності та принципу пропорційності, який вимагає досягнення розумного співвідношення між інтересами особи та суспільства; при обмеженні права власності в інтересах суспільства пропорційними можна вважати такі заходи, які є менш обтяжливими для прав і свобод приватних осіб з-поміж усіх доступних для застосування заходів (абзац 7 підпункту 2.3 пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 5 червня 2019 року № 3-р(І)/2019).¹

ЄСПЛ неодноразово у своїх рішеннях надавав тлумачення ст. 1 Протоколу 1 до Конвенції. Наприклад, у справі «East/West Alliance Limited» проти України» (Заява № 19336/04), де розглядався комплекс питань, пов'язаних із позбавленням майна, у тому числі і у кримінально-процесуальному аспекті, було зазначено: «що перша та найбільш важлива вимога статті 1 Першого протоколу до Конвенції полягає у тому, що будь-яке втручання державного органу у право на мирне володіння майном повинно бути законним (див. рішення у справі «Іатрідіс проти Греції» (Iatridis v. Greece) [ВП], заява № 31107/96, п. 58, ECHR 1999-II). Вимога щодо законності у розумінні Конвенції вимагає дотримання відповідних положень національного законодавства та відповідності принципам верховенства права, що включає свободу від свавілля (див. рішення у справі «Антріш проти Франції», від 22 вересня 1994 року, Series A № 296-A, п. 42, та «Кушоглу проти Болгарії» (Kushoglu v. Bulgaria), заява № 48191/99, пп. 49–62, від 10 травня 2007 року). ... Суд також нагадує, що будь-яке втручання державного органу у право на мирне володіння майном повинно забезпечити «справедливий баланс» між загальним інтересом суспільства та вимогами захисту основоположних прав конкретної особи. Необхідність досягнення такого балансу відображена в цілому в структурі статті 1 Першого протоколу. Необхідного балансу не вдасться досягти, якщо на відповідну особу буде покладено

індивідуальний та надмірний тягар (див., серед інших джерел, рішення від 23 вересня 1982 року у справі «Спорронг та Лоннрот проти Швеції» (Sporrong and Lonnroth v. Sweden), пп. 69 і 73, Series A № 52). Іншими словами, має існувати обґрунтоване пропорційне співвідношення між засобами, які застосовуються, та метою, яку прагнуть досягти (див., наприклад, рішення від 21 лютого 1986 року у справі «Джеймс та інші проти Сполученого Королівства» (James and Others v. the United Kingdom), п. 50, Series A № 98)» (п.п. 167, 168).

Окрім того, ЄСПЛ виокремленні певні фактори, що дозволяють визначити чи були обмеження прав особи пропорційними, серед таких факторів, зокрема, процедурні вимоги. Хоча стаття 1 Протоколу № 1 не містить чітких процедурних вимог, її тлумачать таким чином, що особам, яких торкнувся захід, яким втручаються в їхнє «володіння», повинна бути надана розумна можливість подати свою справу до відповідальних органів з метою фактично оскаржити ці заходи, посиляючись, залежно від обставин, на незаконність або свавільну та нерозумну поведінку. Ці процесуальні гарантії невіддільні від принципу законності (Lekic v. Slovenia [ВП], 2018, § 95). У випадках, коли заявники не мали можливості ефективно оскаржити захід, Суд визнав, що вони несли надмірний тягар (Hentrich v. France, 1994, § 49; «Конів-Тар та інші проти Угорщини» (KönyvTár Kft and Others v. Hungary), 2018, § 59; і Uzan and Others v. Turkey, 2019, § 215). Суд перевіряє, чи застосована процедура надала заявнику справедливую можливість захистити свої інтереси (Back v. Finland, 2004, § 63). Встановлюючи, чи було виконано цю умову, Суд має вичерпно розглянути застосовні процедури (AGOSI v. the United Kingdom, 1986, § 55; «Бowler Інтернешенал Юніт проти Франції» (Bowler International Unit v. France), 2009, §§ 44–45; Jokela v. Finland, 2002, § 45; Denisova and Moiseyeva v. Russia, 2010, § 59; «Мікроінтелект ООД проти Болгарії» (Microintellect OOD v. Bulgaria), 2014, § 44). Крім того, навіть у ситуаціях, коли жодні окремі процесуальні недоліки самі по собі не впливають вирішальним чином на пропорційність заходу конфіскації, Суд повинен брати до уваги їхній сукупний ефект. Якщо разом узяті відповідні фактори призводять до невизначеності та неточності, вони можуть зробити конфіскацію непропорційною законній меті, що переслідується

¹ Рішення Конституційного Суду України (Перший сенат) у справі за конституційною скаргою Унуковича Романа Андрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення абзацу другого частини першої статті 204–3 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 12 жовтня 2022 року № 8-р(І)/2022 URL: <https://ccu.gov.ua/storinka/41> (дата звернення: 15.04.2025)

(«Тодоров та інші проти Болгарії» (Todorov and Others v. Bulgaria), 2021, § 211). У випадках, коли заявники не мали можливості ефективно оскаржити захід, Суд визнав, що вони несли надмірний тягар (Hentrich v. France, 1994, § 49; «Конів-Тар та інші проти Угорщини» (KönyvTár Kft and Others v. Hungary», 2018, § 59; i Uzan and Others v. Turkey, 2019, § 215¹

Як вже зазначалося, відповідно до ч. 7 ст. 100 КПК клопотання про передання речових доказів на реалізацію розглядається за правилами, передбаченими статтями 171–173 КПК, тобто положеннями, які регулюють розгляд та вирішення клопотання про арешт майна. Варто звернути увагу, що відповідно до ч. 1 ст. 172 КПК, хоча клопотання про арешт майна (а в аспекті досліджуваного питання, клопотання про надання дозволу на реалізацію речових доказів) й розглядається за участі власника майна, водночас неприбуття такої особи не перешкоджає розгляду клопотання. Тож власник майна може бути позбавлений можливості висловити свої заперечення проти рішення про реалізацію майна (речових доказів).

З цього приводу в науковій літературі пропонують «з метою усунення прогалин нормативного регулювання та забезпечення прав власника на мирне володіння майном у кримінальному провадженні передбачити можливість участі підозрюваного, обвинуваченого, їх захисників та законних представників, іншого власника речових доказів чи його представника, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, під час розгляду клопотання слідчого чи прокурора про передачу речових доказів, які зазначені в абз. 7 ч. 6 ст. 100 КПК. Зазначене положення сприятиме захисту та охороні прав зазначених осіб в контексті права на мирне володіння майном. Зазначені особи повинні бути наділені правом надавати слідчому судді чи суду докази та аргументи з метою визначення найкращого способу управління такими активами та здійснення волевиявлення власника майна щодо його згоди на реалізацію таких речових доказів.»²

¹ Посібник зі статті 1 Протоколу №1 Європейської конвенції з прав людини. Захист права власності. <https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/rizne/Guide_Article%201_ECHR_Ukrainian.pdf> (дата звернення: 15.04.2025)

² Гловюк І. В., Гринюк В. О. 'Охорона та захист права на мирне володіння майном у досудовому розслідуванні: доктрина та судова практика' (2023) 15 (27) 1 Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені

Погоджуючись з такою пропозицією додамо, що право на подання клопотання про скасування ухвали, якою надано дозвіл на реалізацію речових доказів, за аналогією зі ст. 174 КПК не передбачається, як не передбачається й ст. 309 КПК можливість під час досудового розслідування оскаржити ухвалу про надання дозволу на реалізацію речових доказів. З огляду на зазначене, та враховуючи викладену вище практику ЄСПЛ можна стверджувати про відсутність процедурної вимоги – ефективного оскарження втручання у право особи на мирне володіння майном, що може свідчити про непропорційність такого втручання.

Відмітимо, що така позиція знайшла своє відображення у практиці Верховного Суду. Так, у постанові від 27 березня 2025 року зазначається, що «у питаннях такої ваги, як припинення права власності на підставі ухвали слідчого судді, постановленої відповідно до п. 2 ч. 6 ст. 100 КПК, необхідним є додатковий завчасний контроль, аніж контроль ex-poste, можливість якого наставатиме тоді, коли повернення майна вже є неможливим, а його наслідком може бути лише відшкодування. Колегія суддів вважає, що неможливість апеляційного перегляду у кримінальному провадженні, де відсутнє повідомлення особі про підозру, ухвали слідчого судді про передачу майна (речових доказів) для реалізації на підставі п. 2 ч. 6 ст. 100 КПК унеможлиблює дієву перевірку правомірності припинення конституційного права власності особи на стадії досудового розслідування, строк якого не обчислюється за приписами ст. 219 КПК... Отже, Верховний Суд дійшов висновку, що положення ст. 309 КПК щодо неможливості окремого апеляційного оскарження ухвали слідчого судді про передачу майна (речових доказів) для реалізації, постановленої на підставі п. 2 ч. 6 ст. 100 КПК в кримінальному провадженні, де жодній особі не повідомлено про підозру, не узгоджуються із положеннями ч. 5 ст. 9 КПК, ст. 1 Першого протоколу до Конвенції, не гарантують особі ефективної реалізації її кон-

Короля Данила Галицького: Журнал. Серія Право. <<https://visnyk.iful.edu.ua/%D0%B2%D0%B8%D0%BF%D1%83%D1%81%D0%BA-15-27-%D1%82%D0%BE%D0%BC-1/%D0%B3%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D1%8E%D0%BA-%D1%96-%D0%B2-%D0%B3%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1-%8E%D0%BA-%D0%B2-%D0%BE-%D0%BE%D1%85%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B0-%D1%82%D0%B0-%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%81%D1%82/>>> (дата звернення: 15.04.2025)

ституційного права на судовий захист, не відповідають критеріям справедливості та співмірності (пропорційності), не забезпечують справедливого балансу інтересів особи та суспільства, а тому суперечать вимогам статей 1, 3, 8, 21, частин 4, 5 ст. 41, статей 55, 129 Конституції України, які в цьому кримінальному провадженні Суд застосовує як норми прямої дії».¹

У контексті досліджуваної проблематики не можна оминати увагою й питання долі коштів отриманих від реалізації речових доказів. Так, відповідно до абз. 2 п. 28 Порядку реалізація предметів здійснюється з дотриманням вимог Порядку обліку, зберігання, оцінки конфіскованого та іншого майна, що переходить у власність держави, і розпорядження ним, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 25 серпня 1998 р. № 1340. Останній передбачає, що кошти, одержані від реалізації майна, конфіскованого за рішенням суду, зараховуються до державного бюджету з вирахуванням сум комісійної винагороди, що надається підприємству, установі, організації, якій доручається розпоряджатися майном згідно з укладеною угодою. Однак як влучно зазначають А. Р. Туманянц та І. О. Крицька «...очевидно, що порядок зарахування коштів, отриманих від реалізації речових доказів на стадії досудового розслідування, не може бути тотожним порядку зарахування коштів, отриманих від реалізації конфіскованого майна, оскільки на момент прийняття рішення про реалізацію речових доказів, в порядку, передбаченому п. 2 ч. 6 ст. 100 КПК України, остаточно та достовірно не встановлено винуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення. Тому, на наш погляд, зарахування коштів, отриманих від реалізації речових доказів до державного бюджету, видається не зовсім коректним.»²

Поділяючи таку позицію додамо, що ЄСПЛ у своїх рішеннях вказує, що «умови компенсації суттєві для оцінки справедливого балансу та, зокрема, для визначення того, чи оскаржуваний за-

хід не накладає непропорційного тягаря на заявників (*The Holy Monasteries v. Greece*, 1994, § 71; «Платаку проти Греції» (*Platakou v. Greece*), 2001, § 55). Проте важливість компенсації різниться в оцінці Суду залежно від правил, про які йдеться. 181. Заволодіння майном згідно з другим реченням першого абзацу статті 1 Протоколу № 1 без сплати суми, розумно пов'язаної з його вартістю, зазвичай становитиме непропорційне втручання, і повна відсутність компенсації може вважатися виправданою лише у випадку виняткових обставин (*Former King of Greece and Others v. Greece* (справедлива сатисфакція) [ВП], 2002, § 89; див. також справу «Катона та Заварський проти Словаччини» (*Katona and Závorský v. Slovakia*), 2023, § 63). Однак у ситуації, коли йдеться про захід контролю за використанням майна, відсутність компенсації – фактор, який слід брати до уваги при визначенні того, чи було досягнуто справедливого балансу (*Depalle v. France* [ВП], 2010, § 91). Подібні міркування застосовуються, коли йдеться про загальне положення (*Sporrong and Lönroth v. Sweden*, 1982, § 69; див. у кінці цього підрозділу).³ Враховуючи, що кримінальне провадження може бути закрито на стадії досудового розслідування, видається, що питання щодо долі коштів, отриманих від реалізації речових доказів потребує окремого вирішення.

Висновки. На підставі проведеного дослідження вважаємо можливим зробити такі висновки. 1. Порядок передачі речових доказів з метою реалізації потребує істотного оновлення та вдосконалення з урахуванням практики ЄСПЛ. 2. З метою забезпечення принципу пропорційності при розв'язанні питання про реалізацію речових доказів, необхідним видається передбачити право особи на оскарження рішення слідчого судді, яким надається дозвіл на передачу майна з метою реалізації. У зв'язку з цим пропонуємо ч. 1 ст. 309 КПК доповнити пунктом відповідно до якого під час досудового розслідування можуть бути оскаржені ухвали слідчого судді про надання дозволу на реалізацію речових доказів. 3. Окремого вирішення потребує питання щодо долі коштів, отриманих від реалізації речових доказів.

¹ Постанова Третьої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 27 березня 2025 року по справі № 157/1664/22 URL: <https://opendatabot.ua/court/126153460-38c6e0bf4a57c44f3340b065dbbd3e8b> (дата звернення: 18.04.2025)

² Туманянц А. Р., Крицька І. О. 'Вирішення питання про речові докази в кримінальному провадженні: окремі проблеми' (2017) 5 Юридичний науковий електронний журнал <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14856/1/Tumanians_Krytska_183-186.pdf>

³ *Посібник зі статті 1 Протоколу № 1 Європейської конвенції з прав людини. Захист права власності.* <https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/tizne/Guide_Article%201_ECHR_Ukrainian.pdf> (дата звернення: 15.04.2025)

REFERENCES

*List of legal documents***Legislation**

1. Poriadok zberihannia rechovykh dokaziv storonoiu obvynuvachennia, yikh realizatsii, tekhnolohichnoi pererobky, znyshchennia, zdiisnennia vytrat, poviazanykh z yikh zberihanniam i peresylanniam, skhoronnosti tymchasovo vyluchenooho maina pid chas kryminalnoho provadzhennia, zatverdzhenyi postanovoioi Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 19 lystopada 2012 r. № 1104 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1104-2012-%D0%BF#n19> (in Ukrainian)

Cases

2. Rishennia Yevropeiskoho Sudu z prav liudyny u spravi «Zhovner proty Ukrainy» vid 29 chervnia 2004 r. // Rishennia Yevropeiskoho Sudu z prav liudyny shchodo Ukrainy. Vyp. 1 / Kharkivska pravozakhysna hrupa ; Khudozh. – oformliuvach B. Zakharov. – Kh. : Prava liudyny, 2006. – S. 81–94 (in Ukrainian)
3. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinoiu skarhoiu Van Kolka Frederika Yohannesa shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) abzatsu drugoho chastyny shostoi statti 481 Mytnoho kodeksu Ukrainy vid 6 veresnia 2023 roku № 6-r(I)/2023 URL: <https://ccu.gov.ua/storinka/41> (in Ukrainian)
4. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy (Pershyi senat) u spravi za konstytutsiinoiu skarhoiu Unukovycha Romana Andriiovycha shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) okremoho polozhennia abzatsu drugoho chastyny pershoi statti 204–3 Kodeksu Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia vid 12 zhovtnia 2022 roku № 8-r(I)/2022 URL: <https://ccu.gov.ua/storinka/41> (in Ukrainian)
5. Postanova Tretoi sudovoi palaty Kasatsiinoho kryminalnoho sudu Verkhovnoho Sudu vid 27 bereznia 2025 roku po spravi № 157/1664/22 URL: <https://opendatabot.ua/court/126153460-38c6e0bf4a57c44f3340b065dbbd3e8b> (in Ukrainian)

Bibliography**Non-authored books**

1. *Posibnyk zi statti 1 Protokolu № 1 Yevropeiskoi konventsii z prav liudyny. Zakhyst prava vlasnosti* [Guide to Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights. Protection of property rights] <https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/rizne/Guide_Article%201_ECHR_Ukrainian.pdf> (in Ukrainian)

Part of the books

2. 'Rishennia Yevropeiskoho Sudu z prav liudyny u spravi «Zhovner proty Ukrainy» vid 29 chervnia 2004 r.' [Judgment of the European Court of Human Rights in the case of Zhovner v. Ukraine of June 29, 2004.] *Rishennia Yevropeiskoho Sudu z prav liudyny shchodo Ukrainy. Vyp. 1* (Prava liudyny, 2006) 81–94 (in Ukrainian)

Journal articles

3. Hloviuk I. V., Hryniuk V. O. 'Okhorona ta zakhyst prava na myrne volodinnia mainom u dosudovomu rozsliduvanni: doktryna ta sudova praktyka' [Protection and defense of the right to peaceful possession of property in pre-trial investigation: doctrine and case law] (2023) 15 (27) 1 Naukovo-informatsiyni visnyk Ivano-Frankivskoho universytetu prava imeni Korolia Danyla Halytskoho: Zhurnal. Seriya Pravo <<https://visnyk.iful.edu.ua/%D0%B2%D0%B8%D0%BF%D1%83%D1%81%D0%BA-15-27-%D1%82%D0%BE%D0%BC-1/%D0%B3%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D1%8E%D0%BA-%D1%96-%D0%B2-%D0%B3%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%8E%D0%BA-%D0%B2-%D0%BE-%D0%BE%D1%85%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B0-%D1%82%D0%B0-%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%81%D1%82/>> (in Ukrainian)
4. Tumanians A. R., Krytska I. O. 'Vyrishennia pytannia pro rechovi dokazy v kryminalnomu provadzhenni: okremi problemy' [Resolving the issue of physical evidence in criminal proceedings: individual problems] (2017) 5 Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14856/1/Tumanians_Krytska_183-186.pdf> (in Ukrainian)

Геник В. М.

Окремі питання забезпечення принципу пропорційності при обмеженні права власності під час досудового розслідування

У статті розглядаються питання забезпечення принципу пропорційності при обмеженні права власності під час досудового розслідування. Автор акцентує на таких аспектах обмеження права власності як реалізація речових доказів під час досудового розслідування. У статті досліджено порядку реалізації речових доказів під

час досудового розслідування. Зроблено висновок, що чинне законодавство передбачає два порядки реалізації речових доказів: 1. передача речових доказів Національному агентству України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів з метою їх реалізації; 2. передача речових доказів іншому суб'єкту для реалізації – торговельному підприємству. Проаналізовано порядок передачі речових доказів для реалізації, передбачений чинний КПК. На підставі практики ЄСПЛ зроблено висновок, що відсутність можливості оскарження ухвали слідчого судді про передачу речових доказів з метою їх реалізації не відповідає процедурним вимогам справедливого балансу в контексті статті 1 Протоколу № 1.

У підсумку автор робить висновок, що, по-перше, порядок передачі речових доказів з метою реалізації потребує істотного оновлення та вдосконалення з урахуванням практики ЄСПЛ, по-друге, з метою забезпечення принципу пропорційності при розв'язанні питання про реалізацію речових доказів, необхідним видається передбачити право особи на оскарження рішення слідчого судді, яким надається дозвіл на передачу майна з метою реалізації. У зв'язку з цим пропонуємо ч. 1 ст. 309 КПК має бути доповнена пунктом відповідно до якого під час досудового розслідування можуть бути оскаржені ухвали слідчого судді про надання дозволу на реалізацію речових доказів, по-третє, вирішення потребує питання щодо долі коштів, отриманих від реалізації речових доказів.

Ключові слова: кримінальне провадження, право власності, принцип пропорційності, досудове розслідування, речові докази.

Henyk V. M.

Certain issues of ensuring the principle of proportionality when restricting property rights during pre-trial investigation

In the article the issues of ensuring the principle of proportionality when restricting property rights during a pre-trial investigation were considered. The author focuses on such aspects of restricting property rights as the sale of physical evidence during a pre-trial investigation. The procedure for the sale of physical evidence during a pre-trial investigation was examined in the article. It is concluded that the current legislation provides for two procedures for the sale of physical evidence: 1. transfer of physical evidence to the National Agency of Ukraine for the Identification, Search and Management of Assets Obtained from Corruption and Other Crimes for the Purpose of their Sale; 2. transfer of physical evidence to another entity for sale – a commercial enterprise. The procedure for the transfer of physical evidence for sale, provided for by the current Code of Criminal Procedure, is analyzed. Based on the practice of the ECHR, it is concluded that the lack of the possibility of appealing the decision of the investigating judge on the transfer of material evidence for the purpose of its sale does not meet the procedural requirements of a fair balance in the context of Article 1 of Protocol No. 1.

In conclusion, the author concludes that, firstly, the procedure for the transfer of material evidence for the purpose of sale requires significant updating and improvement taking into account the practice of the ECHR, secondly, in order to ensure the principle of proportionality when deciding on the sale of material evidence, it seems necessary to provide for the right of a person to appeal the decision of the investigating judge, who is granted permission to transfer property for the purpose of sale. In this regard, we propose that Part 1 of Article 309 of the Code of Criminal Procedure should be supplemented with a clause according to which, during the pre-trial investigation, the decisions of the investigating judge on granting permission to sell material evidence may be appealed, thirdly, the issue of the share of funds received from the sale of material evidence needs to be resolved.

Keywords: criminal proceedings, property rights, principle of proportionality, pre-trial investigation, material evidence.

Стаття надійшла до редакції: 19.04.2025 р.

Прийнята до друку: 20.06.2025 р.